ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Վ.Վ. Հարությունյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 1

«28» օգոստոսի 2023 թ.

ԷԻԿ/բ-112 Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմություն
Դասիչ, դասընթացի անվանում

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 042101.00.6, Իրավագիտություն
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 042101.01.6, Իրավագիտություն
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ իրավագիտության բակալավր
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝ Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝ առկա
/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ առկա 1-ին կուրս, 1-ին կիսամյակ
հեռակա ____________________

Դասախոս(ներ)՝ Արամայիս Կոխլիկյան
/անուն, ազգանուն/

էլ. հասցե/ներ____________________

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում ……………………………… 3
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները ……………………………………… 3
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները ……………………………… 4
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները ……………………………… …
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների ……………………………………… …
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը ……………………………………… …
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները ……………………………… …
8. Դասավանդման մեթոդներ……………………………………………… …
9. Ուսումնառության մեթոդները ……………………………………………… …
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը ……………………………………………………………… …
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ…………………
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ………………………………… …
    - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ …
    - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ……………………………………… …
    - 12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ……………………………………………………………… …
    - 12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ ……… …
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում………………… …
14. Գնահատում……………………………………………………………… …
    - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում………………………………… …
    - 14.2. Հարցաշար……………………………………………………………… …
    - 14.3. Գնահատման չափանիշներ…………………………………………… …
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ……………………………………… …

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում.

«Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության» դասընթացը կարևորվում է իրավաբանության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 042101.01.6, իրավագիտություն կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել հայ իրավական մտքի և պետության պատմության հիմնահարցերին, նպաստել նրանց աշխարհայացքի ձևավորմանը, քանի որ իրավական մտքի պատմությոան իմացությունը հիմք է նախապատրաստում ժամանակակից իրավահամակարգը ուսումնասիրելու համար: Մասնավորապես առաջադրված են հետևյալ նպատակները.

- հայ իրավական մտքի և պետության ծագման և զարգացման օրինաչափութլունննների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
- պետության և իրավունքի օրինաչափությունների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ:
- պետաիրավական գործընթացները համեմատելու և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից:
- տարբեր իրավիճակներում օբյեկտիվ իրականությունը իրավաբանորեն վերլուծելու կարողությունների ձևավորում:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են իրավաբանական մյուս գիտությունների հետ համատեղ ուսանողի մոտ ձևավորել մասնագիտական իրավագիտակցություն և իրավաբանական կուլտուրա: Ըստ այդմ.

- Ներկայացնել Հայաստանի պետության և իրավունքի ծագման ու զարգացման տեսակագործնական հիմքերը:
- Վերհանել և բացատրել պետության և իրավունքի պատմության օրինաչափությունները:
- ՈՒսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքներն ամրապնդել գործնական իրավիճակային խնդիրներ առաջադրելով:

- Սովորեցնել ուսանողներին կատարել պետաիրավական հիմնահարցերի ձևակերպումներ ու հետազոտություններ և ըստ արդյունքների կատարել եզրահանգումներ:
- Սովորեցնել ուսանողներին վերլուծել Հայաստանի պետության և իրավունքի ծագման ու զարգացման առանձնահատկությունները պետության և իրավունքի համընդհանուր պատմության համատեքստում:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները

«Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը 042101.00.6 «իրավաբանություն» մասնագիտության բակալավրի կրթական ծրագրում ուսուցանվող «Պետության և իրավունքի տեսություն», «Արտասահմանյան երկրների պետության և իրավունքի պատմություն», «Հռոմեական իրավունքի պատմություն» դասընթացներից:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետնյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը[1] և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմություն**»** դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

1. Հայաստանի և պետության և իրավունքի պատմության վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք,

2. Հայաստանի Իրավական համակարգերիի կառուցվածքի և գործառույթների, դրանց և՛ քաղաքական ու տնտեսական համակարգերի փոխազդեցության, և՛ մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք,

3. Պետության և Իրավունքի ընկալման հիմնական հայեցակարգերի, իրավաստեղծման, իրավաբանական տեխնիկայի և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:

4. Իրավակիրառման (մասնավորապես՝ իրավաբանական փաստերի վերլուծության, իրավաբանական որակման, իրավական նորմերի և պայմանագրերի մեկնաբանման), իրավական կոլիզիաները լուծելու կանոնների և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք,

---

5. արագ կողմնորոշվել իրավական խնդիրներ (այդ թվում՝ անկանխատեսելի) լուծելիս և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը, այդ թվում՝ առաջ քաշելով հակափաստարկներ

6. անձնական օրինակով նպաստելու իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության կայացմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների տարածմանը:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

<u>Ա)Ընդհանրական կոմպետենցիաներ</u>

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

<u>**ԳԿ1**</u> վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,

<u>**ԳԿ4**</u> մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,

<u>**ԳԿ9**</u> խնդիրների լուծում,

<u>**ԳԿ10**</u> որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

<u>**ՀԳԿ1**</u> գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,

<u>**ՀԳԿ2**</u> հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

<u>**ՀԳԿ3**</u> սովորելու ունակություն,

<u>**ՀԳԿ8**</u> ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

<u>Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)</u>

<u>**ԱԿ2**</u> հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,

<u>**ԱԿ4**</u> ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,

<u>**ԱԿ6**</u> կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,

<u>**ԱԿ11**</u> տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,

<u>**ԱԿ14**</u> տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. **Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների.**

«Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմություն» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական

իրավաբանական գործունեության ընթացքում, իրավապահ և դատական մարմիններում ուփաստաբանական կազմակերպություններում աշխատելու, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և իրավական գիտության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. **Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը**

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարություն (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	**5 կրեդիտ/150ժամ**	

Աշխատանքի տեսակը	ժամաքանակ	ժամաքանակ
Դասախոսություն	36	
Գործնական աշխատանք		
Սեմինար պարապմունք	34	
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք	80	
Ընդամենը	150	
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն	

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները.

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ

պարապմունքների և ինքնուրույն աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

- **Սեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Սեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:

  Սեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:

- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

  Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են[2]՝

  - <u>**Ռեֆերատ**</u> – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
  - <u>**Գործարար խաղեր**</u> – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
  - <u>**Կլոր սեղան**</u> **–** ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
  - <u>**Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն**</u> – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող

տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:

- <u>Հարցի նախապատրաստման մոդել</u> –կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- <u>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</u> – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- <u>Աշխատանքային տետր</u> – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- <u>Զեկույց</u> – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- <u>Հարցազրույց</u> – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. **Դասավանդման մեթոդներներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն,
9. **Ուսումնառության մեթոդներն են՝** թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում,

10. **Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների.**

հ/հ	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		[illegible]	[illegible] ժամեր	[illegible] աշխատանք ժամեր	[illegible] աշխատանք ժամեր	[illegible] աշխատանք ժամեր
1.	**Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը որպես գիտություն և դասընթաց** 1. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության ուսումնասիրության առարկան, հետազոտման մեթոդները: 2. Հայաստանի պետության պետության և իրավունքի պատմության տեղն իրավաբանական գիտությունների համակարգում և նշանակությունը: 3. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության պարբերացումը: 4. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության ուսումնասիրության աղբյուրագիտական հիմքերը:	2	2			
2.	**Հայկական հնագույն պետական կազմավորումները և հայ ժողովրդի կազմավորումը** 1. Հայկական ցեղային միությունները հայկական բարձրավանդակում և հարակից շրջաններում մ.թ. ա. 3-2 –րդ հազարամյակներում 2. Հայկական առաջին պետաքաղաքական կազմավորումների սոցիալ-տնտեսական կարգերը և կառավարման համակարգը 3. Միասնական /համազգային/ պետության հիմնադրման նախադրյալները: /Արարատյան թագավորության հասարակական կարգը, իրավունքը/:	4	4			

3.	**Պետությունը և իրավունքը Հայաստանում ք.ա. 6-1-րդ դդ.:** 1. Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական կարգը Արտաշեսյանների դարաշրջանում 2. Հայաստանի պետական կարգը Արտաշեսյանների դարաշրջանում 3. Հասարակական իրավունքը և դրա աղբյուրները մ.թ.ա 2-1-րդ դարերում:	4	2			
4.	**Արշակունիների թագավորությունը: Հասարակական կարգը, պետական կարգը և իրավունքը: Հայաստանի իրավա-քաղաքական կացությունը 5-8-րդ դարերում:** 1. Հայաստանի քաղաքական վիճակը, հասարակական-տնտեսական կարգերը 2. Նախարարական կարգերի հաստատումը 3-րդ դարում 3. Պետական կարգերը, արքունիք, կենտրոնական պետական գերատեսչությունները 4. Իրավունքի աղբյուրները, իրավունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները:	4	4			
5.	**Հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 9-11-րդ դդ.** **/ Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջան /** 1. Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական վիճակը, հասարակական կարգը 2. Պետական կարգը: Պետական կառուցվածքը 3. Հայկական միջնադարյան իրավունքը: Իրավունքների աղբյուրները 4. Իրավունքի ճյուղերի և ինստիտուտների հիմնական սկզբունքները ըստ Մխիթար Գոշի դատաստանագրքի:	4	4			

6.	**Կիլիկյան Հայաստանի հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը** 1. Կիլիկյան հայ թագավորության առաջացման նախադրյալները 2. Տնտեսական զարգացումը և հասարակական կարգը: 3. Պետական կարգը: 4. Իրավունքի աղբյուրները: Իրավական կարգավորման հիմնական ոլորտների բնութագիրը:	4	4			
7.	**Քաղաքական, հասարակական-տնտեսական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 12-18-րդ դդ.** 1. Զաքարյանների իշխանության հասարակական-տնտեսական կարգերը 2. Հայաստանի կառավարման համակարգը և հայ ավատատերերի նկատմամբ վարած քաղաքականությունը կուսակալության շրջանում 3. Մոնղոլների սոցիալ—տնտեսական քաղաքականությունը, հողատիրության ձևերը և հարկերը 4. Սոցիալ-տնտեսական կարգերը Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում 16-րդից 18-րդ դարերում 5. Իրավունքի աղբյուրները: Հայ քաղաքական իրավական միտքը. «Նոր տետրակ, որ կոչի յորդորակ», «Որոգայթ փառաց»:	4	4			
8.	**Հայաստանի կացությունը Թուրքիայի և Ռուսաստանի կազմում / 19-րդ դարում, 1918թ./** 1. 1828թ. Թուրքմենչայի պայմանգիրը և Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին: 2. Կառավարման կարգը, վարչատարածքային բաժանումը արևելյան Հայաստանում:	4	4			

	3. Արևմտյան Հայաստանի հայ բնակչության տնտեսական և քաղաքական-իրավական ծանր կացությունը։ 4. Իրավունքի աղբյուրները Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում։ 5. Դատական համակարգը Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում։					
9.	**Հայաստանի առաջին Հանրապետության պետաիրավական համակարգը** 1. Հայոց Ազգային խորհրդի կողմից Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը։ 2. Հայաստանի Ազգային խորհրդի և գործադիր իշխանության համակարգի հիմնադրումը։ 3. Հայաստանի 1-ին հանրապետության դատական համակարգը։	4	4			
10.	**Սոցիալիստական պետության և իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում / 1922-1929թթ./** 1. Սոցիալիստական պետության և իրավունքի տեսական հիմունքները։ 2. Հայաստանի խորհրդայնացումը և սոցիալիստական օրենսդրության ձևավորումը։ 3. Սոցիալիստական իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում։ Իրավունքի աղբյուրները։ 4. Հայաստանի 1922 թ. Սահմանադրության ընդհանուր բնութագիրը 5. Խորհրդային Հայաստանի իրավունքը, դատավարական օրենսդրություն	2	2			

ԸՆԴԱՄԵՆԸ	36	34			

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

հ/հ	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Պողոսյան Է., Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության, Երևան ,	2006
2.	Ասլանյան Ա., Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության, Երևան ,	2010
3.	Այվազյան Ռ., Հայ իրավական մտքի գանձարան, հ 1, Երևան,	2001
4.	Այվազյան Ռ., Հայ իրավական մտքի գանձարան, հ 2, Երևան,	2002
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Հայ ժողովրդի պատմություն, հատ. 1-8, Երևան,	1963-1983
2.	Խ. Սամուելյան, Հին հայ իրավունքի պատմություն, հ. 1, Երևան,	1939
3.	Ա. Թովմասյան, Հին և միջնադարյան հայ քրեական իրավունք, Երևան,	1962
4.	Ա. Սուքիասյան, Մխիթար Գոշը և Հայոց Դատաստանագիրքը, Երևան,	1963
5.	Գ. Ղազինյան, Քրեական դատավարության պատմական և արդի հիմնահարցերը Հայաստանում, Երևան,	2001
6.	Ա. Վաղարշյան, Հայաստանի սահմանադրական զարգացման որոշ հիմնահարցեր, Երևան,	2003
7.	Х. Торосян. Суд и процесс в Армении. Ереван,.	1985
8.	История государства и права Советской Армении, кн. 1, Ереван, 1974, кн. 2,	1978

.		
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Գրականություն[3]
1.	Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը որպես գիտություն:	Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության ուսումնա-սիրության առարկան, հետազոտման մեթոդնե-րը: Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության տեղն իրա-վաբանական գիտությունների համա-կարգում և նշանակությունը: Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության պարբերա-ցումը: Հայաստանի պետության	2	ՊԳ 1, ՊԳ 3, ՊԳ 4, ԼԳ 2,

		և իրավունքի պատմության ուսումնա-սիրության աղբյուրագիտական հիմ-քերը:		
2.	Հայկական հնագույն պետական կազմավորումները և հայ ժողովրդի կազմավորումը	Հայկական ցեղային միությունները հայկական բարձրավանդակում և հարակից շրջաններում մ.թ. ա. 3-2 –րդ հազարամյակներում: Հայկական առաջին պետաքաղաքական կազմավորումների սոցիալ-տնտեսական կարգերը և կառավարման համակարգը: Միասնական /համազգային/ պետության հիմնադրման ախադրյալները: /Արարատյան թա-գա¬վորության հասարակական կար¬գը, իրավունքը/:	2	ՊԳ 1, ՊԳ 3, ՊԳ 4, ԼԳ 3,
3.	Պետությունը և իրավունքը Հայաստանում ք.ա. 6-1-րդ դդ.:	Հայաստանի քաղաքական վիճակը, հասարակական-տնտեսական կարգերը6-	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

		2-րդ դդ.դասային հարաբերությունների հաստա-տումը 3-րդ դարումՊետական կարգերը, արքունիք, կենտրոնական պետական գերատեսչությունները Իրավունքի աղբյուրները, իրավունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները:		
4.	Արշակունիների թագավորությունը: Հասարակական կարգը, պետական կարգը և իրավունքը: Հայաստանի իրավա-քաղաքական կացությունը 5-8-րդ դարերում:	Հայաստանի քաղաքական վիճակը, հասարակական-տնտեսական կարգերը Նախարարական կարգերի հաստատումը 3-րդ դարում Պետական կարգերը, արքունիք, կենտրոնական պետական գերատես-չությունները Իրավունքի աղբյուրները, իրավունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները:	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,
5.	Քաղաքական, հասարակական-տնտեսական կարգերը և	Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական վիճակը, հասարակական կարգը Պետական կարգը:	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

	իրավունքը Հայաստանում 9-12-րդ դդ.	Պետական կառուցվածքը Հայկական միջնադարյան իրավունքը: ավունքների աղբյուրները Իրավունքի ճյուղերի և ինստիտուտ-ների հիմնական զբունքները ըստ Մխիթար Գոշի դատաստանագրքի:		
6.	Կիլիկյան Հայաստանի հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը	Կիլիկյան հայ թագավորության առա-ջացման նախադրյալները: Տնտեսական զարգացումը և հասարակական կարգը: Պետական կարգը: Իրավունքի աղբյուրները: Իրավական արգավորման հիմնական ոլորտների բնութագիրը:	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,
7.	Քաղաքական, հասարակական-տնտեսական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 12-18-	Զաքարյանների իշխանության հասարակական-տնտեսական կարգերը Հայաստանի կառավարման	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

	րդ դդ.	համակարգը և հայ վատատերերի նկատմամբ վարած աղաքականությունը կուսակալության շրջանում Մոնղոլների սոցիալ-տնտեսական քաղաքականությունը, հողատիրության ձևերը և հարկերը Սոցիալ-տնտեսական կարգերը Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում 16-րդից 18-րդ դարերում Իրավունքի աղբյուրները: Հայ քաղաքական իրավական միտքը. «Նոր տետրակ, որ կոչի յորդորակ», «Որոգայթ փառաց»:		
8.	Հայաստանի կացությունը Թուրքիայի և Ռուսաստանի կազմում / 19-րդ դարում, 1918թ./	1828թ. Թուրքմենչայի պայմանգիրը և Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին: առավարման կար-գը, վարչատարած քային բաժանումը արևելյան Հայաստանում: Արևմտյան Հայաստանի հայ բնակ-չության	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 5

		տնտեսական և քաղաքական-իրավական ծանր կացությունը: Իրավունքի աղբյուրները Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում: Դատական համակարգը Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում:		
9.	Հայաստանի առաջին Հանրապետության պետաիրավական համակարգը	Հայոց Ազգային խորհրդի կողմից Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Հայաստանի Ազգային որհրդի և գործադիր իշխանության համակարգի հիմնադրումը: Հայաստանի 1-ին հանրապետության դատական համակարգը:	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 5
10	Սոցիալիստական պետության և իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում / 1922-1940 թթ./	Սոցիալիստական պետության և իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում / 1922-1929թթ./ Սոցիալիստական պետության և իրավունքի տեսական հիմունքները: Հայաստանի	4	ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 5

		խորհրդայնացումը և սոցիալիստական օրենսդրության ձևավորումը: Սոցիալիստական իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում: Իրավունքի աղբյուրները: Հայաստանի 1922 թ. Սահմանադրության ընդհանուր բնութագիրը Խորհրդային Հայաստանի իրավունքը, դատավարական օրենսդրություն		

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Ստուգման ձևը	Գրականություն
1.	Հայաստանի պետության և րավունքի պատմությունը որպես գիտություն:	Հայաստանի պետության և իրա-վունքի պատմության ուսումնասիրության առարկան, հետազոտման	2		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

		մեթոդները: Հայաստանի պետության և իրա-վունքի պատմության տեղն իրա-վաբանական գիտությունների հա-մակարգում և նշանակությունը: Հայաստանի պետության և իրա-վունքի պատմության պարբերացումը: Հայաստանի պետության և իրա-վունքի պատմության ուսումնասիրության աղբյուրագիտական հիմքերը:			
2.	Հայկական հնագույն պետական կազմավորումները և հայ ժողովրդի կազմավորումը	Հայկական ցեղային միությունները հայկական բարձրավանդակում և հարակից շրջաններում մ.թ. ա. 3-2 –րդ հազարամյակներում: Հայկա-կան առաջին պետաքաղաքական կազմավորումների սոցիալ-	2		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

		տնտե¬սա¬կան կարգերը և կառավարման համակարգը: Միասնական /համազ¬գա¬յին/ պետության հիմնադրման նախադրյալները: /Արարատյան թա¬գա¬վորության հասարակական կար¬գը, իրավունքը/:			
3.	Արշակունիների թագավորության հասարակական-իրավական համակարգը	Հայաստանի քաղաքական վիճակը, հասարակական-տնտեսական կարգերը Նախարարական կարգերի հաստա-տումը 3-րդ դարում Պետական կարգերը, արքունիք, կենտրոնական պետական գերատես-չությունները Իրավունքի աղբյուրները, իրա-վունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները:	4		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,

4.	Հայաստանի պետ. կարգերը և իր. 9-12-րդ դդ.:	Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական վիճակը, հասարակական կարգը Պետական կարգը: Պետական կառուցվածքը Հայկական միջնադարյան իրա-վունքը: Իրավունքների աղբյուրները Իրա-վունքի ճյուղերի և ինստիտուտների հիմնական սկզբունքները ըստ Մխիթար Գոշի դատաստանագրքի:	4		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 1,
5.	Կիլիկյան Հայաստանի հասարակական-իրավական կարգերը:	Կիլիկյան հայ թագավորության առաջացման նախադրյալները: Տնտեսական զարգացումը և հասարակական կարգը: Պետական կարգը: Իրավունքի աղբյուրները: Իրավական կարգավորման հիմնական ոլորտների	4		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,

		բնութագիրը:			
6.	Հայաստանի արևելյան և արևմտյան բաժանումը (19-րդ դ.):	1828թ. Թուրքմենչայի պայմանգիրը և Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին: Կառավարման կարգը, վարչատարածքային բաժանումը արևելյան Հայաստանում: Արևմտյան Հայաստանի հայ բնակչության տնտեսական և քաղաքական-իրավական ծանր կացությունը: Իրավունքի աղբյուրները Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում: Դատական համակարգը Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանում:	4		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,
7.	Հայաստանի Առաջին	Հայոց Ազգային խորհրդի կողմից	4		ՊԳ 1, ՊԳ 2,

	Հանրապետության իրավական համակարգը	Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Հայաստանի Ազգային խորհրդի և գործադիր իշխանության համակարգի հիմնադրումը: Հայաստանի 1-ին հանրապետության դատական համակարգը:			ՊԳ 3, ԼԳ 6,
8.	Սոցրալիստական պետության և իրավունքի ստեղծ. ՆԷՊ-ի տարիներին (1922-1924թթ.)	Հիմնական աղաքական և տնտեսական իրադարձությունների պատմական ակնարկ Հայաստանի 1922 թ. Սահմանադրության ընդհանուր բնութագիրը Խորհրդային Հայաստանի իրավունքը, դատավարական օրենսդրություն:	2		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,
9.	Սոցիալիստական պեությունն ու իավունքը Հայաստանում (1930-1941թթ.)	Հիմնական քաղաքական և տնտեսական իրադարձությունների պատմական ակնարկ	2		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,

		Խորհրդային Հայաստանի 1937 թ. Սահմանադրության ընդունումը և նրա ընդհանուր բնութագիրը Խորհրդային Հայաստանի իրավունքը, դատավարություն				

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն

1.	Սոցիալիստա կան պետությունը և իրավունքը Հայաստանում (1941-1945թթ.)	Հիմնական քաղաքական իրադար-ձությունների պատմական ակնարկ Պետական ապարատի վերակառուցումը ռազմական ձևով Խորհրդային Հայաստանի օրենսդրության մեջ կատարված փոփոխություններ ը պատերազմի տարիներին	ռեֆերատ	Կիսամյակ ի ավարտին		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,

2.	ՀԽՍՀ պետաիրավական համակարգը լճացման և վերակառուցման տարիներին (1970-1985թթ.)	Հիմնական քաղաքական և տնտեսական իրադարձությունների պատմական ակնարկ: «Զարգացած սոցիալիզմի» և «համաժողովրդական պետության» հայեցակարգը ԽՍՀՄ 1977 թ. և ՀԽՍՀ 1978 թ. սահմանադրությունների մշակումը, քննարկումը, ընդունումը: ՀԽՍՀ Սահմանադրության հիմնական ինստիտուտների ընդհանուր բնութագիրը Իրավունքը «զարգացած սոցիալիզմի» փուլում:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտին		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,

3.	Հայաստանի 3-րդ Հանրապետու թյան պետական կառավարման գծերը	Հիմնական քաղաքական իրադարձություննե րի պատմական ակնարկ Հայաստանի անկախության հռչակագիրը և ապազա սահմանադրական բարեփոխումների ուղղությունները: Հայաստանի երրորդ Հանրապետության սահմանադրական օրենսդրության հիմնախնդիրները Իրավական զարգացումը Սահմանադրությա ն ընդունումից հետո:	ռեֆերատ	Կիսամյակ ի ավարտին		ՊԳ 1, ՊԳ 2, ՊԳ 3, ԼԳ 6,

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում[4]

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Լսարան
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	

Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	Մասնագիտական գրականություն

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- Գործնական, սեմինար և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում ուսանողի ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը 40 միավոր:
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (առկա ուսուցման համակարգում՝ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, հեռակա ուսուցմա համակարգում՝քննություն և ստուգարք՝ առավելագույնը՝40 միավոր):
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է բանավոր քննությամբ :

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության առարկան, խնդիրները, մեթոդները, պարբերացումը և կառուցվածքը
2. Հնագույն պետական կազմավորումները Հայկական լեռնաշխարհում
3. Ուրարտուի պետությունը և իրավունքը մ.թ.ա. 9-6-րդ դդ
4. Ուրարտուի պետական կարգը
5. ՈՒրարտական իրավունք
6. Հայկական պետությունը և իրավունքը մ.թ.ա. 6-րդ դարից մինչև մ.թ. 3-րդ դարը
7. Հելլենիստական Հայաստանի հասարակական կարգը
8. Հելլենիստական Հայաստանի պետական կարգը, բանակը
9. Մեծ Հայքի հելլենիստական թագավորության վարչատարածքային կառուցվածքը
10. Հին հայ իրավունքի հիմնական գծերը
11. Հայաստանի պետությունը և իրավունքը վաղ ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում (3-9-րդ դարեր)
12. Նախարարական, քաղաքական կարգը, պետական իշխանության կառավարման մարմինները վաղ միջնադարում
13. Հուստինիանոս I-ի ռեֆորմները Արևմտյան Հայաստանում
14. Հուստինիանոս I-ի ռեֆորմները հայոց ժառանգական իրավունքի վերաբերյալ
15. Հայաստանը Արաբական խալիֆաթի տիրապետության ներքո
16. Հարկային քաղաքականությունը և իրավական հարաբերությունները Արաբական խալիֆաթի տարիներին
17. Վաղ ֆեոդալական Հայաստանի իրավունքի աղբյուրները: Կանոնական իրավունքը
18. Օտարերկրյա իրավունքի նորմերի ռեցեպցիան վաղ միջնադարում
19. Իրավունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները վաղ միջնադարում
20. Ընտանեկան իրավունքը վաղ միջնադարում
21. Քրեական իրավունքը վաղ միջնադարում
22. Ֆեոդալական դասային հարաբերությունների բնույթը Բագրատունյաց Հայաստանում
23. Հարկերը և տուրքերը Բագրատունյաց Հայաստանում
24. Բագրատունյաց Հայաստանի պետական կարգը

25. Քաղաքային վարչության ինքնավարության առաջացումը Բագրատունյաց Հայաստանում

26. Իրավունքի զարգացումը. Դավիթ Ալավկաորդու «Կանոնագիրքը»

27. Մխիթար Գոշի «Հայոց դատաստանագիրքը»

28. Պետաիրավական տեսությունը Մխիթար Գոշի մոտ

29. Իրավունքի տեսությունը Մխիթար Գոշի մոտ

30. Մխիթար Գոշի «Դատաստանագրքի» գործադրությունը

31. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. քրեական իրավունք

32. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Քաղաքացիական իրավունք

33. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Ամուսնաընտանեկան իրավունք

34. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Դատարանակազմություն և դատավարություն

35. Կիլիկիայի հայկական թագավորության պետական կարգը

36. Թագավորական իշխանությունը Կիլիկիայում

37. Կիլիկիայի պետական կառավարման կենտրոնական մարմինները

38. Կիլիկիայի հայկական պետության վարչատարածքային կառուցվածքը, տեղական կառավարման և ինքնակառավարման մարմինները

39. Կիլիկիայի հայկական թագավորության դատական համակարգը

40. Ներսես Շնորհալու «Թուղթ ընդհանրականը»

41. Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագիրքը»

42. Պետական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»

43. Քաղաքացիական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»

44. Ամուսնաընտանեկան իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»

45. Քրեական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»

46. Պետականության վերականգնման հիմնախնդիրները Արևելյան և Արևմտյան. Հայաստանում 18-րդ դարում

47. Հայաստանի ազատագրման և պետության վերականգնման ազգային ծրագրերը

48. Արլ. Հայաստանի վարչաիրավական կարգավիճակը: 1836թ.-ի եկեղեցական կանոնադրությունը (Պոլոժենիե)

49. Արևմտահայերի իրավական վիճակը և «Ազգային Սահմանադրությունը»

50. Հայաստանի I Հանրապետության հիմնումը

51. Պետականաշինության առաջին քայլերը Հայաստանի I Հանրապետությունում

52. Խորհրդարանական-ժողովրդավարության հաստատումը Հայաստանի I Հանրապետությունում

53. Դատական համակարգի, դատախազական մարմինների ձևավորումը Հայաստանի I Հանրապետությունում

54. ՀԽՍՀ-ի ստեղծումը

55. ՀԽՍՀ 1922թ.-ի Սահմանադրությունը

56. Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի, ԽՍՀՄ-ի կազմավորումը

57. Խորհրդային Հայաստանի իրավական համակարգի ստեղծումը և զարգացումը

58. Խորհրդային Հայաստանի քաղաքացիական իրավունքը

59. Խորհրդային Հայաստանի ամուսնական և ընտանեկան իրավունքը

60. Խորհրդային Հայաստանի քրեական իրավունքը

61. Խորհրդային Հայաստանի քրեական դատավարության իրավունքը

<u>Ա) 1-ին ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)</u>

Ընդգրկված թեմաները.

1. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը որպես գիտություն և դասընթաց
2. Հայկական հնագույն պետական կազմավորումները և հայ ժողովրդի կազմավորումը
3. Պետությունը և իրավունքը Հայաստանում ք.ա. 6-1-րդ դդ.:
4. Արշակունիների թագավորությունը: Հասարակական կարգը, պետական կարգը և իրավունքը: Հայաստանի իրավա-քաղաքական կացությունը 5-8-րդ դարերում:
5. Քաղաքական, հասարակական-տնտեսական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 9-12-րդ դդ.

- **Ընդգրկված հարցեր.**

1. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության առարկան, խնդիրները, մեթոդները, պարբերացումը և կառուցվածքը
2. Հնագույն պետական կազմավորումները Հայկական լեռնաշխարհում
3. Ուրարտուի պետությունը և իրավունքը մ.թ.ա. 9-6-րդ դդ
4. Ուրարտուի պետական կարգը

5. Ուրարտական իրավունք
6. Հայկական պետությունը և իրավունքը մ.թ.ա. 6-րդ դարից մինչև մ.թ. 3-րդ դարը
7. Հելլենիստական Հայաստանի հասարակական կարգը
8. Հելլենիստական Հայաստանի պետական կարգը, բանակը
9. Մեծ Հայքի հելլենիստական թագավորության վարչատարածքային կառուցվածքը
10. Հին հայ իրավունքի հիմնական գծերը
11. Հայաստանի պետությունը և իրավունքը վաղ ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում (3-9-րդ դարեր)
12. Նախարարական, քաղաքական կարգը, պետական իշխանության կառավարման մարմինները վաղ միջնադարում
13. Հուստինիանոս I-ի ռեֆորմները Արևմտյան Հայաստանում
14. Հուստինիանոս I-ի ռեֆորմները հայոց ժառանգական իրավունքի վերաբերյալ
15. Հայաստանը Արաբական խալիֆաթի տիրապետության ներքո
16. Հարկային քաղաքականությունը և իրավական հարաբերությունները Արաբական խալիֆաթի տարիներին
17. Վաղ ֆեոդալական Հայաստանի իրավունքի աղբյուրները: Կանոնական իրավունքը
18. Օտարերկրյա իրավունքի նորմերի ռեցեպցիան վաղ միջնադարում
19. Իրավունքի ճյուղերը և հիմնական ինստիտուտները վաղ միջնադարում
20. Ընտանեկան իրավունքը վաղ միջնադարում
21. Քրեական իրավունքը վաղ միջնադարում
22. Ֆեոդալական դասային հարաբերությունների բնույթը Բագրատունյաց Հայաստանում
23. Հարկերը և տուրքերը Բագրատունյաց Հայաստանում
24. Բագրատունյաց Հայաստանի պետական կարգը
25. Քաղաքային վարչության ինքնավարության առաջացումը Բագրատունյաց Հայաստանում
26. Իրավունքի զարգացումը. Դավիթ Ալավկաորդու «Կանոնագիրքը»
27. Մխիթար Գոշի «Հայոց դատաստանագիրքը»
28. Պետաիրավական տեսությունը Մխիթար Գոշի մոտ
29. Իրավունքի տեսությունը Մխիթար Գոշի մոտ
30. Մխիթար Գոշի «Դատաստանագրքի» գործադրությունը

31. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. քրեական իրավունք

32. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Քաղաքացիական իրավունք

33. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Ամուսնաընտանեկան իրավունք

34. Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջանում հայ իրավունքի հիմնական ճյուղերը և ինստիտուտները. Դատարանակազմություն և դատավարություն

Բ) 2-րդ ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 19-20 շաբաթվա ընթացքում)

- **Ընդգրկվող թեմաները.**

1. Կիլիկյան Հայաստանի հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը:
2. Քաղաքական, հասարակական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 12-18-րդ դդ.:
3. Հայաստանի կացությունը Թուրքիայի և Ռուսաստանի կազմում / 19-րդ դարում, 1918թ./:
4. Հայաստանի առաջին Հանրապետության պետաիրավական համակարգը:
5. Սոցիալիստական պետության և իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում / 1922-1940 թթ./:

- **Ընդգրկված հարցեր.**

35. Կիլիկիայի հայկական թագավորության պետական կարգը
36. Թագավորական իշխանությունը Կիլիկիայում
37. Կիլիկիայի պետական կառավարման կենտրոնական մարմինները
38. Կիլիկիայի հայկական պետության վարչատարածքային կառուցվածքը, տեղական կառավարման և ինքնակառավարման մարմինները
39. Կիլիկիայի հայկական թագավորության դատական համակարգը
40. Ներսես Շնորհալու «Թուղթ ընդհանրականը»
41. Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագիրքը»
42. Պետական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»
43. Քաղաքացիական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»
44. Ամուսնաընտանեկան իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»
45. Քրեական իրավունքը Սմբատ Գունդստաբլի «Դատաստանագրքում»
46. Պետականության վերականգնման հիմնախնդիրները Արևելյան և Արևմտյան. Հայաստանում 18-րդ դարում

47. Հայաստանի ազատագրման և պետության վերականգնման ազգային ծրագրերը

48. Արլ. Հայաստանի վարչաիրավական կարգավիճակը: 1836թ.-ի եկեղեցական կանոնադրությունը (Պոլոժենիե)

49. Արևմտահայերի իրավական վիճակը և «Ազգային Սահմանադրությունը»

50. Հայաստանի I Հանրապետության հիմնումը

51. Պետականաշինության առաջին քայլերը Հայաստանի I Հանրապետությունում

52. Խորհրդարանական-ժողովրդավարության հաստատումը Հայաստանի I Հանրապետությունում

53. Դատական համակարգի, դատախազական մարմինների ձևավորումը Հայաստանի I Հանրապետությունում

54. ՀԽՍՀ-ի ստեղծումը

55. ՀԽՍՀ 1922թ.-ի Սահմանադրությունը

56. Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի, ԽՍՀՄ-ի կազմավորումը

57. Խորհրդային Հայաստանի իրավական համակարգի ստեղծումը և զարգացումը

58. Խորհրդային Հայաստանի քաղաքացիական իրավունքը

59. Խորհրդային Հայաստանի ամուսնական և ընտանեկան իրավունքը

60. Խորհրդային Հայաստանի քրեական իրավունքը

61. Խորհրդային Հայաստանի քրեական դատավարության իրավունքը

14.4. Գնահատման չափանիշները[5].

- Տեսական գիտելիքները- 40 միավոր
- Սեմինար պարապմունքները- 20 միավոր
- Ինքնուրույն աշխատանքը- 20 միավոր
- Դասընթացին մասնակցությունը -20 միավոր

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Մասնագիտություն՝ **042101.00.6, Իրավագիտություն**

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ **042101.01.6, Իրավագիտություն**

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ **իրավագիտության բակալավր**

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2023

Առկա ուսուցման համակարգ

<table>
<tr><td>Դասընթացի թվանիշը, անվանումը</td><td colspan="4">ԷԻԿ/բ-112, Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմություն</td></tr>
<tr><td>Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը</td><td colspan="4">5 կրեդիտ</td></tr>
<tr><td>Ուսումնառության տարի / կիսամյակ</td><td colspan="4">1-ին տարի,1-ին կիսամյակ</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Ժամերի բաշխումը</td><td rowspan="4">Լսարանային</td><td rowspan="4">70</td><td>Դասախոսություն</td><td>36</td></tr>
<tr><td>Սեմինար</td><td>34</td></tr>
<tr><td>Լաբորատոր աշխատանք</td><td></td></tr>
<tr><td>Գործնական աշխատանք</td><td></td></tr>
<tr><td>Ինքնուրույն</td><td colspan="3">80</td></tr>
<tr><td>Ընդամենը</td><td colspan="3">150</td></tr>
<tr><td>Ստուգման ձևը</td><td colspan="4">Քննություն, ընթացիկ քննություն</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի նպատակը</td><td colspan="4">Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել հայ իրավական մտքի և պետության պատմության հիմնահարցերին, նպաստել նրանց աշխարհայացքի ձևավորմանը, քանի որ իրավական մտքի պատմությունան իմացությունը հիմք է նախապատրաստում ժամանակակից իրավահամակարգը ուսումնասիրելու համար: Մասնավորապես առաջադրված են հետևյալ նպատակները.
հայ իրավական մտքի և պետության ծագման և զարգացման օրինաչափությունննների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
պետության և իրավունքի օրինաչափությունների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և</td></tr>
</table>

	կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ: • պետաիրավական գործընթացները համեմատելու և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից: • տարբեր իրավիճակներում օբյեկտիվ իրականությունը իրավաբանորեն վերլուծելու կարողությունների ձևավորում:
Դասընթացի վերջնարդյունքները	Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը. *Գիտելիք* **1.** Հայաստանի և պետության և իրավունքի պատմության վերաբերյալ հիմնարար իտելիք, 2. Հայաստանի Իրավական համակարգերիի կառուցվածքի և գործառույթների, դրանց և՛ քաղաքական ու տնտեսական համակարգերի փոխազդեցության, և՛ մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք, 3. Պետության և Իրավունքի ընկալման հիմնական հայեցակարգերի, իրավաստեղծման, իրավաբանական տեխնիկայի և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք: 4. Իրավակիրառման (մասնավորապես՝ իրավաբանական փաստերի վերլուծության, իրավաբանական որակման, իրավական նորմերի և պայմանագրերի մեկնաբանման), իրավական կոլիզիաները լուծելու կանոնների և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք, *Հմտություն* 1. արագ կողմնորոշվել իրավական խնդիրներ (այդ թվում՝ անկանխատեսելի) լուծելիս և դրանց վերաբերյալ, 2. ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը, այդ թվում՝ առաջ քաշելով հակափաստարկներ,

	3. անձնական օրինակով նպաստելու իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության կայացմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների տարածմանը: *Կարողունակություն* *1.* ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն, *2.* կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները, 3.. տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները, 4. տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:
Դասընթացի բովանդակությունը	Թեմա 1. Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը որպես գիտություն և դասընթաց: Թեմա 2. Հայկական հնագույն պետական կազմավորումները և հայ ժողովրդի կազմավորումը: Թեմա 3. Պետությունը և իրավունքը Հայաստանում ք.ա. 6-1-րդ դդ.: Թեմա 4. Արշակունիների թագավորությունը: Հասարակական կարգը, պետական կարգը և իրավունքը: Հայաստանի իրավա-քաղաքական կացությունը 5-8-րդ դարերում: Թեմա 5. Հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը Հայաստանում 9-11-րդ դդ. / Զարգացած ֆեոդալիզմի ժամանակաշրջան /: Թեմա 6. Կիլիկյան Հայաստանի հասարակական-պետական կարգերը և իրավունքը: Թեմա 7. Քաղաքական, հասարակական-տնտեսական կարգերը և

	իրավունքը Հայաստանում 12-18-րդ դդ.: Թեմա 8. Հայաստանի կացությունը Թուրքիայի և Ռուսաստանի կազմում / 19-րդ դարում, 1918թ./: Թեմա 9. Հայաստանի առաջին Հանրապետության պետաիրավական համակարգը: Թեմա 10. Սոցիալիստական պետության և իրավունքի ստեղծումը Հայաստանում / 1922-1929թթ./:
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	▪ Գործնական, սեմինար և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում ուսանողի ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը 40 միավոր: ▪ ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (առկա ուսուցման համակարգում՝ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, հեռակա ուսուցմա համակարգում՝քննություն և ստուգարք՝ առավելագույնը՝40 միավոր): ▪ ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:
Գրականություն	Պարտադիր- 1. Պողոսյան Է., Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության, Երևան , 2006 2. Ասլանյան Ա., Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմության, Երևան , 2010 3. Այվազյան Ռ., Հայ իրավական մտքի գանձարան, հ 1, Երևան, 2001 4. Այվազյան Ռ., Հայ իրավական մտքի գանձարան, հ 2, Երևան, 2002 Լրացուցիչ- 1. Հայ ժողովրդի պատմություն, հատ. 1-8, Երևան, 1963-1983 2. Խ. Սամուելյան, Հին հայ իրավունքի պատմություն, հ. 1, Երևան, 1939: 3. Ա. Սուքիասյան, Մխիթար Գոշը և Հայոց Դատաստանագիրքը, Երևան, 1963: 4. Ա. Թովմասյան, Հին և միջնադարյան հայ քրեական իրավունք,

	Երևան, 1962: 5. Գ. Ղազինյան, Քրեական դատավարության պատմական և արդի հիմնահարցերը Հայաստանում, Երևան, 2001: 6. Ա. Վաղարշյան, Հայաստանի սահմանադրական զարգացման որոշ հիմնահարցեր, Երևան, 2003: 7. Х. Торосян. Суд и процесс в Армении. Ереван, 1985. 8. История государства и права Советской Армении, кн. 1, Ереван, 1974, кн. 2 1975.